

Granskning av preventiv hälso-och sjukvård i Region Kalmar län

Region Kalmar län, maj 2024

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning.....	1
2.	Bakgrund.....	2
3.	Syfte, revisionsfrågor och avgränsningar	3
3.1	Syfte	3
3.2	Revisionsfrågor	3
3.3	Avgränsningar	3
4	Revisionskriterier.....	4
5	Metod.....	4
5.1	Dokumentgranskning.....	4
5.2	Intervjuer	4
5.3	Enkätstudie	4
6	Inledande iakttagelser	5
7	Iakttagelser.....	6
7.1	Revisionsfråga 1:.....	6
7.1.1	Iakttagelser och analyser.....	6
7.1.2	Sironas bedömning.....	7
7.2.	Revisionsfråga 2:.....	7
7.2.1	Iakttagelser och analyser.....	7
7.2.2	Sironas bedömning.....	8
7.3.	Revisionsfråga 3:.....	9
7.3.1	Iakttagelser och analyser.....	9
7.3.2	Sironas bedömning.....	10
7.4.	Revisionsfråga 4:.....	10
7.4.1	Iakttagelser och analyser.....	10
7.4.2	Sironas bedömning.....	11
7.5.	Revisionsfråga 5:.....	12
7.5.1	Iakttagelser och analyser.....	12
7.5.2	Sironas bedömning.....	14
8	Analys och bedömning.....	14
8.1	Svar på revisionsfrågorna.....	15
9	Övergripande bedömning och rekommendationer.....	16
10	Bilagor.....	17
	Bilaga 1: Granskade dokument	17
	Bilaga 2: Intervjuförteckning.....	17
	Bilaga 3: Intervjuguide	18
	Bilaga 4: Enkätfrågor.....	19

1. Sammanfattning

Sirona har på uppdrag av revisorerna i Region Kalmar län genomfört en fördjupningsgranskning av preventiv hälso- och sjukvård i regionen. Syftet med granskningen har varit att bedöma om regionstyrelsen har säkerställt en tillräcklig prevention inom hälso- och sjukvården i Region Kalmar län i enlighet med lagar och föreskrifter samt regionfullmäktiges beslut. Region Kalmar läns styrande dokument har granskats och drygt 17 intervjuer har genomförts med förtroendevalda samt tjänstepersoner. Därutöver har en enkätstudie genomförts för att säkerställa att olika perspektiv täcks in och objektivitet upprätthålls.

Sironas bedömning är att regionstyrelsen delvis säkerställer en tillräcklig prevention inom hälso- och sjukvården i enlighet med lagar, föreskrifter och regionfullmäktiges beslut. Trots en hög ambitionsnivå att arbeta med prevention, som tydligt beskrivs i regionplanen för både 2023–2025 och 2024–2026, saknas det emellertid en konkret styrning för *hur* de uppsatta målen ska uppnås. Vi noterar att begreppet prevention inte används i regionplanen, där begreppen hälsofrämjande och förebyggande oftast föredras; sannolikt beror detta på att både Socialstyrelsen och SKR främst använder dessa begrepp i relation till omställningen till en nära vård. Utifrån ett framtida styrningsperspektiv bör såväl begreppet preventivt arbete tydliggöras som målsättningen med arbetet preciseras så att verksamheterna i sin tur inom ramen för sitt planeringsarbete kan bryta ner och utforma mål och delmål. På motsvarande sätt finns förbättringsutrymme när det gäller lokal samverkan, uppföljning av mål och att säkra ett breddinförande av riktade hälsosamtal för 40-, 50-, och 60 åringar.

Samtidigt ska man vara medveten om att verksamheterna uppskattar en styrning som inte är alltför detaljerad utan ger utrymme för egen kreativitet och lokala anpassningar. Sironas bedömning är att en lämplig styrning bör kombinera struktur med flexibilitet för att undvika att den politiska ambitionen blir för detaljstyrande.

Med anledning av våra samlade iakttagelser och bedömningar rekommenderar Sirona att:

- Regionstyrelsen ytterligare konkretiserar mål/inriktningar inom preventionsområdet. Målen bör formuleras för att främja samarbeten och gränsöverskridande aktiviteter inom och mellan förvaltningar och verksamheter gentemot de utpekade målgrupperna
- Regionstyrelsen bör utveckla uppföljningen av det preventiva arbetet. Detta dels genom att ta fram indikatorer/mått kopplade till målen som möjliggör bedömningar av insatsens effekt och uppnådda hälsoambitioner i förhållande till målen, både på kort och lång sikt. Måtten bör vara en kombination mellan process-, utfalls-, och effektmål.
- Regionstyrelsen bör ta fram en uppföljningsplan samt i denna konkretiserar vad respektive förvaltnings förväntas bidra med inom de olika prioriterade områdena.
- Regionstyrelsen bör ta fram förslag på hur samverkan med patientorganisationer kan intensifieras för att utveckla/vidareutveckla främjande och förebyggande insatser.
- Regionstyrelsen bör vidta nödvändiga åtgärder för att säkra att riktade hälsosamtal till 40-, 50- och 60-åringar kan implementeras fullt ut vid regionens hälsocentraler.

Genom ovanstående åtgärder bedöms att arbetet med prevention i Region Kalmar län kan förbättras. Styrprocessen bedöms kunna utvecklas positivt genom att ytterligare uppföljning formaliseras för att utifrån fastställda mål säkra att den tillitsbaserade styrningen ges en tydlig inriktning.

2. Bakgrund

Det är väl känt att trycket på det svenska sjukvårdssystemet ökar, inte minst eftersom andelen äldre ökar samtidigt som andelen i arbetsför ålder minskar. En viktig målsättning för att reducera belastningen i systemet är att begränsa antalet fysiska sjukvårdsbesök. Detta av flera anledningar: risker för hospitalisering och vårdrelaterade infektioner, överdiagnostik och överbehandling leder till höga kostnader för regionen och skattebetalarna, samt risk för undanträngning av betydligt större vårdbehov. En viktig framgångsfaktor för att reducera behovet av fysiska sjukvårdsbesök är att förebygga sjukdomar och förhindra försämring hos sjuka individer. Ett medvetet och väl genomfört arbete med prevention kan därmed ge betydande fördelar, inte bara ekonomiskt för samhället och vårdsystemen, utan även för individen genom ett friskare och fullödigt liv.

I Region Kalmar läns regionplan 2023–2025 har prevention uppmärksammas på flera ställen. Dock används inte begreppet prevention, utan i de flesta fall används begreppen *hälsofrämjande* och *förebyggande*. Följande två styckena är hämtade från regionplanen:

”Inriktningen är också att flytta fokus från sjukdom och behandling till hälsofrämjande och förebyggande insatser. Regionen har en viktig roll i att länka samman och tydliggöra sambanden och samverkan mellan aktörer, som genom sina verksamheter bidrar till en ökad hälsa för länets invånare. Arbetet utgår från den gemensamma Strategi för hälsa och en samlad handlingsplan för länets folkhälsoarbete ska tas fram. De möjligheter som digitalisering och e-hälsa skapar ska användas för att stärka individens möjlighet att stå i centrum i frågor som gäller hälsa och livsstil.

Region Kalmar län ska erbjuda en säker, tillgänglig, jämställd och jämlik hälso- och sjukvård av hög kvalitet med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Hälso- och sjukvården ska vara person- och familjecentrerad, sammanhållen och ha invånaren i fokus.”

Regionens revisorer har i sin riskanalys lyft prevention som ett av de viktigaste områdena att granska under året och har bedömt det som särskilt prioriterat i sin revisionsplan för 2023. Bland annat har regionens arbete med att förebygga och behandla barn och unga med självskadebeteende och ätstörningar lyfts. Det finns även en oro över de nya nikotinprodukter som tas fram kontinuerligt och som lockar ungdomar. Revisorerna har även uttryckt oro över risk för svalt intresse för kompletterande doser av covid-vaccin. Görs det tillräckligt för att komma till rätta med dessa men även andra frågor? Revisorerna i Region Kalmar län har med anledning av det gett Sirona AB i uppdrag att genomföra en fördjupad granskning avseende preventiv hälso- och sjukvård i Region Kalmar län.

3. Syfte, revisionsfrågor och avgränsningar

3.1 Syfte

Denna fördjupade granskning är en del av den årliga granskningen av regionens verksamhet som görs av revisionen och kommer att ingå som en del i bedömningen om regionen har en verksamhet som bedrivs på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Den övergripande revisionsfrågan är: Säkerställer regionstyrelsen en tillräcklig prevention inom hälso- och sjukvården i enlighet med lagar och föreskrifter samt regionfullmäktiges beslut?

3.2 Revisionsfrågor

1. Är det tydliggjort och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå regionfullmäktiges intentioner inom prevention?
2. Är samverkan med andra aktörer tillräcklig för att nå målsättningarna för prevention?
3. I vilken utsträckning bedrivs det hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler?
4. Finns det en styrning, uppföljning och rapportering av arbetet med prevention så att målen uppnås?
5. Har regionstyrelsen agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och regionfullmäktiges mål och uppdrag?

3.3 Avgränsningar

Ansvarsprövning sker för regionstyrelsen, som har ansvaret för hälso- och sjukvården i Region Kalmar län men även för beredning hälso- och sjukvård som är det beredande organet för hälso- och sjukvårdsfrågor. Denna granskning omfattar hälso- och sjukvårdsförvaltningen, primärvårdsförvaltningen och psykiatriförvaltningen men även regionstaben som bedriver mycket stödande arbete i denna fråga och som har det strategiska och övergripande perspektivet.

I denna granskning är begreppet prevention avgränsat till att avse sekundärprevention och tertiärprevention. Sekundärprevention avser insatser för att förhindra återinsjuknande men också tidig upptäckt av sjukdom¹. Exempel på sekundärprevention som syftar till att förhindra återinsjuknande är att ge stöd till personer som har haft hjärtinfarkt och vill sluta röka. Exempel på tidig upptäckt av sjukdom är att undersöka och/eller behandla förändringar som upptäcks vid mammografi och gynekologisk cellprovskontroll². Tertiärprevention som syftar till att förbättra utfallet av sjukdomen bland drabbade individer och för att förebygga återfall, inkluderar rehabilitering efter en stroke³.

Med ovan sagt noterar vi att Socialstyrelsen egentligen avråder från att använda termen "tertiärprevention" och i stället rekommenderar att använda begrepp som "behandling" och "rehabilitering". Vi har valt att behålla begreppet "tertiärprevention" i granskningen för att undvika att introducera ytterligare begrepp som kan orsaka onödig förvirring hos läsaren.

¹ Kunskapsguiden, Olika sätt att förebygg

² Socialstyrelsens termbank – sekundärprevention

³ Kunskapsbanken, Prevention

4 Revisionskriterier

Underlag för bedömningsgrunder som svarar mot revisionsfrågorna har inhämtats från bland annat Region Kalmar läns interna dokument avseende uppsatta mål, uppföljning och riktlinjer för arbetet med prevention inom hälso- och sjukvården, samt relevanta lagar och föreskrifter. Regionens hälsofrämjande insatser har bedömts med utgångspunkt i:

- Kommunallag (2017:725)
- Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
- Regionplan 2023-2025 (inkl. budget 2023)
- Styrande interna dokument inom Region Kalmar län
- Överenskommelser eller avtal med kommuner och andra offentliga verksamheter om samverkan och samarbeten inom prevention

5 Metod

Granskningen utfördes av Sirona AB på uppdrag av revisorerna i Region Kalmar län under perioden mars-maj 2024. Uppdragsansvarig och granskningsledare var Johan Hilm och granskare var Per Olof Sjöblom, Johan Assarsson samt granskningsassistent Josefine Göransson. Projektledare från Revisionskontoret i Region Kalmar län var Revisionschef Joakim Klasa. Rapporten är faktagranskad av de som har intervjuats eller lämnat skriftliga underlag.

För att besvara revisionsfrågorna samt bedöma om regionstyrelsen säkerställer en tillräcklig prevention inom hälso- och sjukvården i enlighet med lagar och föreskrifter samt regionfullmäktiges beslut, genomfördes dokumentgranskning, semistrukturerade intervjuer samt en enkätstudie vilka beskrivs mer ingående nedan.

5.1 Dokumentgranskning

Granskningen omfattade en systematisk genomgång och analys av styrande dokument inom Region Kalmar län. Det avser granskning av regionplan, verksamhetsplaner, årsredovisningar, delårsrapporter samt förvaltningars verksamhetsberättelser.

En förteckning över granskade dokument återfinns i *Bilaga 1*.

5.2 Intervjuer

Semistrukturerade intervjuer genomfördes med 27 nyckelpersoner i regionen. Respondenterna omfattade förtroendevalda från regionstyrelse och beredningen för hälso- och sjukvård, beredning för hållbarhet och folkhälsa, förvaltningschefer för hälso- och sjukvård, primärvård, psykiatri och folk tandvården, verksamhetschefer på olika hälsocentraler samt två patientföreningar. Urval av intervjupersoner skedde i samråd med revisionskontoret. En komplett förteckning över vilka som intervjuats återfinns i *Bilaga 2*.

5.3 Enkätstudie

Den primära målgruppen för enkäten var verksamhetschefer inom primärvård som inte intervjuats enligt punkt 5.2, samt ett urval av verksamhetschefer från specialiserad vård; totalt skickades den ut till 17 sådana chefer. Syftet med enkäten var att möjliggöra kompletterande informationsinhämtning varför frågorna var snarlikt utformade, se *Bilaga 4*.

Majoriteten av enkätfrågorna utformades enligt Likertskalan⁴ som mäter olika attityder hos respondenten genom att varje fråga innehåller ett påstående och enkätrespondenterna får betygsätta hur väl påståendet stämmer in enligt följande skala:

1. I mycket liten utsträckning
2. I liten utsträckning
3. I någon utsträckning
4. I stor utsträckning
5. I mycket stor utsträckning

Enkätens utformning finns att tillgå i *Bilaga 4*. Av 17 möjliga respondenter inkom 7 svar, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 41 procent. Av totalt antal respondenter var 5 verksamhetschefer för hälsocentraler och 1 verksamhetschef för en klinik på ett sjukhus. Den låga svarsfrekvensen uppfattas ej medföra några problem då enkäten just skall ses som en komplementär informationsinhämtning i förhållande till intervjuerna.

6 Inledande iakttagelser

Det övergripande politiska styrdokumentet i Region Kalmar län är regionplanen som anger den strategiska inriktningen för regionen i treårsperioder. Inriktningen styrs genom en uttalad vision, strategiska mål och delmål (så kallade *långsiktiga inriktningar*) som tjänstemannaorganisationen och förvaltningarna i sin tur förväntas applicera i sina respektive verksamhetsplaner. Regionens övergripande vision är "Tillsammans för ett friskare, tryggare och rikare liv" och de strategiska mål som formulerats utifrån denna är:

- Nöjda invånare och samarbetspartners
- Hållbar utveckling i hela länet
- Sveriges bästa kvalitet, tillgänglighet och säkerhet
- En av Sveriges bästa arbetsplatser
- God ekonomisk hushållning

De övergripande målen är nedbrutna i långsiktiga inriktningar som mäts med olika mått. Utifrån granskningens frågeställningar är målet "Sveriges bästa kvalitet, tillgänglighet och säkerhet" mest relevant som innebär att regionen ska erbjuda en säker, tillgänglig, jämställd och jämlik hälso- och sjukvård av hög kvalitet med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Hälso- och sjukvården ska vara person- och familjecentrerad, sammanhållen och ha invånaren i fokus. Målet innehåller följande långsiktiga inriktningar: *En hälsofrämjande hälso- och sjukvård, Personcentrerade och nära arbetssätt, Kunskapsbaserad hälso- och sjukvård, samt Säker hälso- och sjukvård.*

⁴ Nationalencyklopedin, Likertskala. Hämtad 2024-04-19

7 Iakttagelser

Resultaten som presenteras nedan är en sammanställning av resultaten från dokumentgranskningen, intervjuerna och enkätstudien, uppdelat per revisionsfråga. Varje revisionsfråga inleds med iakttagelser och analyser och avslutas med Sironas bedömningar.

7.1 Revisionsfråga 1:

Är det tydliggjort och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå fullmäktiges intentioner inom prevention?

7.1.1 Iakttagelser och analyser

Regionplanen är det styrmedel som politiken använder för att ge riktning till regionens verksamheter. Varje verksamhet ansvarar sedan för att, med utgångspunkt i regionens övergripande mål, ta fram en verksamhetsplan. Dokumentgranskningen visar att regionens övergripande mål som regel återfinns i verksamhetsplanerna men däremot inte alltid de långsiktiga inriktningar eller de specifika mått som relaterar till prevention. Därmed finns inte heller direkta mått relaterade till prevention med i de balanserade styrkort som är utgångspunkten för styrning och uppföljning.

I verksamhetsplanerna för varje förvaltning återfinns aktiviteter. Dessa aktiviteter ger en övergripande bild av vad som ska uppnås men av dokumentgranskningen framgår dock att det ofta saknas en konkret beskrivning av hur eller genom vilka arbetsätt som de uppsatta målen inom prevention ska uppnås. Ett exempel på en sådan aktivitet är *"Psykiatriförvaltningens patientsäkerhetsarbete: Grunden för en säker vård är ett systematiskt och förebyggande arbete med delaktighet av såväl patienter som medarbetare och chefer"*.

En delförklaring till varför målen formuleras på en mer övergripande nivå är att de många gånger just hänger samman med den övriga verksamhetsstyrningen. Det system som används i regionen för verksamhetsstyrning, *Stratsys*, har begränsningar i att delaktiviteter inte kan brytas ut från huvudaktiviteten. Av denna anledning stannar den formella styrningen på en mer övergripande nivå.

Trots denna begränsning framkom det under intervjuerna att hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser många gånger är integrerade i verksamheten och i vissa fall även återfinns i verksamhetsplanerna. Exempelvis framgår att psykiatriförvaltningen inkluderar fysisk träning för ineliggande patienter och egenmonitorering via *Blåappen*, att man implementerat koordinerade implementerar vård- och insatsplaner samt samordnade vårdförlopp med tidiga insatser inom primärvården och specialistpsykiatrin som grund samt att man arbetar enligt det nationella vård- och insatsprogrammet för ADHD, som betonar tidiga insatser oberoende av diagnos och grundas på sammanvägda kliniska bedömningar⁵.

Intervjuer med förvaltningschefer bekräftar bilden av att regionens övergripande mål är kända men att de ej mottagit någon explicit styrning av hur målen ska nås eller själva valt att formulera konkreta aktiviteter avseende detta i verksamhetsplanerna. Trots detta råder det en stark konsensus bland de intervjuade cheferna, både på förvaltnings- och verksamhetschefsnivå, om att prevention är en integrerad och självklar del av deras arbete. Flertalet av de intervjuade beskriver det som att det finns en sorts "implicit förväntan" på dem som chefer att arbeta hälsofrämjande.

Under intervjuerna med verksamhetscheferna framkommer det vidare att verksamhetscheferna återkommande refererar till den tillitsbaserade styrmodellen som en viktig framgångsfaktor för detta

⁵ Verksamhetsplan 2024, psykiatriförvaltningen

arbete. Styrmodellen, som vi noterar ej nämns eller beskrivs i regionplanen 2023–2025, beskrivs som uppskattad då den skapar utrymme för lokala anpassningar utifrån förutsättningar och behov.

En av de intervjuade beskriver styrningen i regionplanen på följande sätt: *”Det som står i regionplanen är ofta en grovskiss – det ger mig en vindriktning men inte en kompassriktning. Det är upp till verksamheten hur vi implementerar en satsning på prevention”*.

Vi noterar avslutningsvis att begreppet prevention som samlingsbegrepp inte heller förekommer i regionplanen utan att man där i huvudsak använder begreppen hälsofrämjande och förebyggande. Detta beror sannolikt på att både Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) främst använder dessa begrepp i relation till omställningen till en nära vård. En del av intervjupersonerna har inte heller omedelbart förstått innebörden av begreppet prevention. När de själva fått berätta om hur de ser på förebyggande arbete inom ramen för den kliniska verksamheten framgår dock att prevention är en integrerad del i det dagliga arbetet.

7.1.2 Sironas bedömning

Sirona bedömer att det är delvis tydligt och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå regionfullmäktiges intentioner inom prevention. Regionens övergripande mål finns i verksamhetsplanerna, men det saknas ofta konkreta beskrivningar av hur målen inom prevention ska uppnås och specifika mått för uppföljning. Det saknas explicit styrning, men det finns en stark implicit förväntan på att arbeta hälsofrämjande. Den tillitsbaserade styrmodellen uppskattas eftersom den möjliggör lokala anpassningar.

Begreppet "prevention" används inte i regionplanen, vilket kan leda till förvirring. Trots detta visar intervjuer att prevention är en integrerad del av det dagliga arbetet. Sammanfattningsvis finns det behov av tydligare och mer konkret styrning för att säkerställa enhetlighet och tydlighet i hur regionfullmäktiges intentioner inom prevention ska uppnås.

7.2. Revisionsfråga 2:

Är samverkan med andra aktörer tillräcklig för att nå målsättningarna för prevention?

7.2.1 Iakttagelser och analyser

Det finns ett väletablerat samverkansforum med kommuner på strategisk nivå, benämnt *Länsgemensam ledning i samverkan*. I denna ledningsgrupp samlas social- och omsorgschefer, skolchefer, representanter från regionens ledningsstab samt regionens förvaltningschefer inom hälso- och sjukvård, primärvård och psykiatri för att hantera samverkan inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola. Gruppen ansvarar för systemstyrning inom dessa gemensamma områden. Av intervjuerna framgår att arbetet i grupperingen riktats mer mot prioriterade områden såsom *barn och unga, psykisk hälsa* och *äldre*. En viktig del i detta arbete är just förebyggande insatser och att stödja personer med komplexa behov som kräver samordnade insatser från flera aktörer. Samlat beskriver de intervjuade att grupperingen fungerar väl och har ett stort fokus på att diskutera och bereda frågor rörande prevention.

Av intervjuerna framgår det däremot att det på operativ nivå saknas tillräcklig samordning och samverkan för att uppnå önskade effekter. Detta gäller både mellan regionens egna verksamheter (exempelvis mellan Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Barn- och ungdomshälsan) samt mellan region och kommunala verksamheter (exempelvis skola och fritidsverksamheter).

Ett exempel på samarbete som behöver utvecklas inom regionen är mellan Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Barn- och ungdomshälsan. Under intervjuerna har det framkommit att det finns svårigheter kring gränsdragningen av ansvar och uppdrag mellan de olika verksamheterna. Det framhålls särskilt

svårigheter som uppstår när man ska hantera patienter som befinner sig i gråzonen, där deras behov inte är tillräckligt akuta för specialistvård men ändå kräver någon form av intervention. Detta ligger även i linje med vad en ideell förening mot ätstörning och självskadebeteende beskriver. Under intervjun framkom det att vissa unga som sökt vård upplevde att de inte fick hjälp eftersom de inte ansågs vara tillräckligt sjuka. Däremot framkommer det i intervjuerna med verksamheterna att det pågår ett processarbete kopplade till omställningen mot god och nära vård och införandet av processen "*En väg in*", tillsammans med barn- och ungdomshälsa och BUP, för att skapa en länsgemensam ingång till vården. Detta arbete förväntas tydliggöra uppdrag och ansvar mellan de olika verksamheterna för att upptäcka sjukdomar i tidigt stadium innan de eskalerar.

De intervjuade ideella organisationerna anger att det finns fungerande samverkan i vissa frågor men att det generellt saknas bra forum för att få in deras perspektiv i hur främjande och förebyggande insatser skulle kunna förbättras i regionen. En organisation som arbetar mot ätstörningar och självskadebeteende upplever att det är en bristande prioritering från regionens sida när det gäller samverkan. Organisationen anser vidare att det finns en övergripande vision från regionen att fokusera på förebyggande åtgärder, men att denna vision inte realiseras i praktiken på grund av bristande resurser. Däremot upplevs intresset från regionen stort avseende att förebygga suicid. Region Kalmar län har exempelvis etablerat samarbete med organisationen Suicide Zero och har tillsammans arbetat med säkerhetsplanering och appen *Min Livlina* som riktar sig till patienter som har gjort ett eller flera suicidförsök.

Under intervjuerna framkom det vidare att både psykiatriförvaltningen och primärvårdsförvaltningen upplever att det finns ett behov av ökat samarbete med skolor och fritidsverksamheter för att lägga grunden till ett hälsosamt liv för barn och ungdomar. Inom folktandvården framkommer det att man redan har ett etablerat samarbete med skolor.

7.2.2 Sironas bedömning

Sirona bedömer att samverkan med andra aktörer delvis är tillräcklig för att nå målen för prevention. På strategisk nivå fungerar samverkan väl genom Länsgemensam ledning i samverkan, men på operativ nivå finns brister i samordningen både inom regionens verksamheter och mellan regionen och kommunala verksamheter. Exempelvis är samarbetet mellan BUP och Barn- och ungdomshälsan otydligt, vilket skapar ineffektivitet. Ideella organisationer känner sig ofta exkluderade, och det finns en bristande praktisk implementering av regionens förebyggande vision på grund av resursbrist. Samverkan kring suicidprevention fungerar dock väl, vilket visar att fokuserade insatser kan vara effektiva. Vår bedömning är att det behövs bättre operativ samordning, resursallokering och tydligare styrning för att uppnå målen för prevention. Stärkta interna och externa samarbeten är nödvändiga för en mer effektiv och sammanhängande förebyggande vård.

7.3. Revisionsfråga 3:

I vilken utsträckning bedrivs det hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler?

7.3.1 Iakttagelser och analyser

Av intervjuerna och enkätundersökningen framgår att det i stor utsträckning bedrivs hälsofrämjande och förebyggande arbete vid regionens hälsocentraler.

Intervjuade verksamhetschefer anger att detta arbete är prioriterat och en del av deras uppdrag, samtidigt som man framhåller att det saknas resurser för att göra allt vad man önskar. Detta ligger även i linje med uppdragsbeskrivningen inom Hälsoval att *”i varje enskilt patientmöte ska ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande perspektiv beaktas”*⁶. I intervjuerna framhålls det att Hälsocentralerna sällan betraktar sitt arbete som direkt riktat mot förebyggande åtgärder, utan snarare som en naturlig del av deras dagliga vård och behandling av patienter. Flertal verksamhetschefer påpekar även att fokus på prevention har ökat inom regionen under senare tid, inte minst mot bakgrund av arbetet med Nära Vård. Några av de intervjuade anser att det finns en tillitsbaserad styrning som ger dem frihet under ansvar att bedriva preventiva insatser utifrån hälsocentralens förutsättningar och listade patienters behov. Det framgår vidare att hälsocentralerna implementerar hälsofrämjande åtgärder i enlighet med målen i regionplanen, med fokus på lokala förhållanden och behov. Även om hälsocentralerna aktivt bedriver hälsofrämjande insatser anger flera att det föreslagna införandet av riktade hälsosamtal för att identifiera och förebygga hälsorisker stött på utmaningar och fördröjningar. Enligt regionplan 2023–2026 skulle riktade hälsosamtal för 40-, 50-, och 60-åringar införas 2022 för att identifiera riskfaktorer och förebygga insjuknande i framför allt hjärt- och kärlsjukdom. Detta ligger i linje med studier som styrker att riktade hälsosamtal förbättrar hälsan och minskar dödligheten, och rekommenderar att fler regioner bör införa sådana samtal⁷. Däremot har arbetet med riktade hälsosamtal ännu inte införts på hälsocentralerna i Region Kalmar län. I intervjuerna har det framkommit att införandet har stannat upp ett flertal gånger på grund av bland annat bristande IT-systemstöd och tidskrävande granskningar av Läkemedelsverket. I verksamhetsberättelser för 2023 beskrivs det att beslut fattades att invänta ett planerat digitalt verktyg från Inera⁸. Dessutom uttryckte vissa under intervjuerna en osäkerhet kring möjligheterna att införa riktade hälsosamtal på grund av bristen på resurser för att genomföra dessa samtal för åldersgrupperna 40, 50 och 60 år.

Samtidigt som implementeringen av riktade hälsosamtal står stilla på hälsocentralerna, har flera andra hälsofrämjande initiativ och förbättringsåtgärder inletts för att möta patienternas behov och främja deras välbefinnande. Ett exempel på detta är att en representant från Barn- och ungdomshälsan besöker hälsocentralerna en gång i veckan. Detta initiativ uppskattas av många, då det ökar tillgängligheten till tjänsterna genom att de erbjuds på flera platser och samtidigt sänker tröskeln för familjer att söka hjälp. Utöver det finns det även en livsstilmottagning på varje hälsocentral som erbjuder stöd till förändring av levnadsvanor som innefattar bland annat ohälsosamma matvanor, otillräcklig fysisk aktivitet, tobaksbruk, riskbruk av alkohol, övervikt, prediabetes och stress⁹.

Ett annat område där det framkommer att regionen har etablerat ett effektivt stöd är inom efterlevandestöd vid suicid, där hänsyn tas till att efterlevande själva löper ökad risk för psykisk ohälsa och suicid. Hälsocentraler tilldelas en betydande roll i att tillhandahålla stöd till de efterlevande som är

⁶ Uppdragsbeskrivning Hälsoval Kalmar Län 2024

⁷ ”Fler regioner bör införa riktade hälsosamtal” – Dagens Samhälle

⁸ Verksamhetsberättelse 2023 – Regionstyrelsen

⁹ Grundrutin på livsstilmottagning – För vårdgivare, Region Kalmar län

registrerade hos dem¹⁰. Vidare framkommer det att flera av de intervjuade anser att denna rutin fungerar väl och att den inte enbart tillämpas vid suicid, utan även vid andra traumatiska dödsfall.

Vidare har det framkommit under intervjuerna att ett mål är att ge fast läkarkontakt till fler av de listade patienterna på hälsocentralerna. Flertal av de intervjuade anser att detta är ett sätt att arbeta med prevention genom att patienten kan vända sig till samma läkare vid behov, vilket möjliggör att snabbare fånga upp eventuella hälsorisker. Fast läkarkontakt i primärvården är ett uppsatt mål i regionplan 2023–2025 med målvärde på 85 procent¹¹. Enligt delårsrapporten för augusti 2023 uppnåddes inte de uppsatta målet, där endast 72 procent av de listade patienterna hade en fast läkarkontakt¹².

I granskningen har det även framgått att olika varianter av hälsofrämjande insatser genomförts på enskilda hälsocentraler. En sådan insats är att en hälsocentral har infört att representanter från socialförvaltningen är närvarande varannan vecka för att avdramatisera besöken till socialtjänsten och erbjuda stöd för personer som utsatts för våld i nära relationer. Ett annat exempel på en hälsofrämjande insats är *Hälsolots*, ett projekt som bedrivits på en hälsocentral för att motverka ensamhet och utanförskap genom att stötta personer i att hitta meningsfulla sociala sammanhang och aktiviteter.

7.3.2 Sironas bedömning

Sironas bedömning är att det i stor utsträckning bedrivs hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler. Hälsocentralerna implementerar hälsofrämjande åtgärder i enlighet med målen i region- och verksamhetsplanen, med fokus på lokala förhållanden och behov. Vi noterar dock att riktade hälsosamtal idag inte är fullt ut implementerat i verksamheten, även fast det är tydligt uttalat att man ska erbjuda det, vilket är ett tydligt förbättringsområde som kan kräva ytterligare politisk styrning.

7.4. Revisionsfråga 4:

Finns det en styrning, uppföljning och rapportering av arbetet med prevention så att målen uppnås?

7.4.1 Iakttagelser och analyser

I regionstyrelsens verksamhetsplan för 2023 för beskrivs uppföljningsprocessen. Här anges att *”Genom verksamhetsplanen bekräftar regionstyrelsen hur den planerar, genomför och följer upp sitt ansvar och grunduppdrag, samt hur den bidrar till uppföljningar av de övergripande målen i regionplanen”*. Vidare beskrivs prevention i regionplanen och verksamhetsplaner som ett prioriterat och viktigt område. Ett tydligt mål i regionplanen är: *”Region Kalmar län ska erbjuda en säker, tillgänglig, jämställd och jämlik hälso- och sjukvård av hög kvalitet med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Hälso- och sjukvården ska vara person- och familjecentrerad, sammanhållen och ha invånaren i fokus.”* Därutöver anges det en långsiktig inriktning för hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Inriktningen mäts med hjälp av sex olika mått i regionplanen. Trots att det är tydligt att prevention är ett viktigt område, presenteras endast övergripande mål utan närmare konkretisering för arbetet (se avsnitt 7.1 för mer detaljerad information om detta). Det förekommer ingen detaljerad styrning. I regionplanen 2023–2025 anges en långsiktig inriktning vad gäller hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Inriktningen ska mätas med hjälp av sex olika mått: 1) Andel tobaksfria elever i högstadiet (åk 7–9), 2) Andelen invånare i länet som dagligen använder tobak (med önskat lågt värde), 3) Andel invånare som uppnår rekommenderad fysisk aktivitet på 150 minuter per vecka, 4) Andel av befolkningen med fetma (BMI≥30) (med önskat lågt värde), 5) Andel 19-åringar utan karies, och 6) Antal fallskador bland äldre (med önskat lågt värde). Av dessa sex

¹⁰ Läns-gemensam rutin för efterlevandestöd vid suicid i Kalmar län

¹¹ Regionplan 2023–2025

¹² Delårsrapport 2023–08

indikatorer återfinns endast två i regionstyrelsens olika verksamhetsplaner för år 2023, nämligen "Andel tobaksfria elever i högstadiet (åk 7–9)" och "Andel kariesfria 19-åringar". Det framhålls i intervjuerna att ju högre upp i organisationen man befinner sig, desto tydligare blir överblicken över organisationens mål, medan målen upplevs mindre tydligt nedåt i organisationen.

Tabell 1: Mått för inriktningen "En hälsofrämjande hälso- och sjukvård".

Mått i regionplan 2023–2025	Återfinns i verksamhetsplanerna 2023
Andel tobaksfria elever i högstadiet (åk 7–9)	Ja
Andelen invånare i länet som använder tobak dagligen (önskat värde lågt)	Nej
Andel invånare med fysisk aktivitet 150 min/vecka	Nej
Andel av befolkningen med fetma (BMI≥30) (önskat värde lågt)	Nej
Andel kariesfria 19-åringar	Ja
Antal fallskador äldre (önskat värde lågt)	Nej

Vidare anges det i regionplanen att de övergripande målen och inriktningar ska följas upp och utfall redovisas i årsrapporter, årsredovisningar och verksamhetsberättelser. Under intervjuerna förekommer det att det även sker informell uppföljning och diskussion mellan olika parter, utan att dokumenteras. Det framkommer vidare att det inte finns en formell regelbunden uppföljning av arbetet med prevention utanför det årsvisa. Denna typ av återkoppling efterfrågas inte heller av chefer i linjen, enligt utsago från de intervjuade. Däremot hävdas det att uppföljning av prevention sker indirekt genom andra uppföljningspunkter såsom Nära vård och tillgänglighet.

Samtidigt som det har påpekats brist på uppföljning inom prevention, har det framkommit att en mer tydlig uppföljning bedrivs inom screeningverksamheten. Inom detta område finns klara beslut från regionstyrelsen angående vilka screeningprogram som ska genomföras. Deltagandet i dessa program rapporteras regelbundet och följs upp av Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, särskilt inom mammografiscreening. I intervjuerna framhålls det att det finns en genomgående tydlighet i hur uppföljningen sker och vilka åtgärder som vidtas. I regionplanen för 2023–2025 anges att en plan har tagits fram för att utrota livmoderhalscancer genom samverkan inom Sydöstra sjukvårdsregionen. Ett av målen är att öka antalet kvinnor som genomför livmoderhalsscreening. Enligt ny statistik från Cancerfonden har över hälften av kvinnorna i Region Kalmar län tagit vaccinet mot livmoderhalscancer, vilket är den högsta andelen i hela landet¹³.

Utöver detta saknas det en uppföljning av hur det preventiva arbetet påverkar folkhälsan. Det finns ingen specifik uppföljning av vilka effekter preventionen ger.

7.4.2 Sironas bedömning

Sironas bedömning är att det *delvis* finns en styrning av arbetet med prevention. Det sker *delvis* uppföljningar av arbetet med prevention. Region- och verksamhetsplaner beskriver prevention som ett prioriterat och viktigt område men presenterar endast övergripande mål och riktning för arbetet; det sker således ingen detaljerad styrning. På samma vis saknas en formell regelbunden uppföljning av prevention utanför det årsvisa; detta är inget som idag efterfrågas av högre chefer.

¹³ Kalmar snart först i Sverige att nå målet för att utrota livmoderhalscancer - endast 1 059 kvinnor i regionen behöver ta vaccinet, Cancerfonden

Trots detta sker hälsofrämjande och förebyggande arbete i regionen, vilket visar att styrningen delvis fungerar. För att nå målen fullt ut behöver styrning och uppföljning förbättras. Målen för prevention är tydliga på högre nivåer men mindre tydliga längre ner i organisationen, så det finns behov av mer konkreta mål. På tjänstemannanivå behöver dessa mål tydligare omsättas i planer och åtgärder. Uppföljningen är begränsad och ofta informell, och endast två av sex mått följs regelbundet. Den informella uppföljningen dokumenteras inte alltid. Därför bör dagens uppföljning formaliseras, men inte för mycket, så att den inte blir betungande. Mer detaljerad styrning, regelbunden och formell uppföljning samt bättre integration av preventionsmål på alla nivåer behövs för att förbättra effektiviteten och nå målen.

7.5. Revisionsfråga 5:

Har regionstyrelsen agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och fullmäktiges mål och uppdrag?

7.5.1 Iakttagelser och analyser

Regionplanen, som innehåller regionfullmäktiges mål och uppdrag, innehåller flera formuleringar och skrivningar som relaterar till nationella överenskommelser; dessa återspeglas även av verksamhetsplanerna som fastställs av regionstyrelsen. Mer specifikt återfinns formuleringar relaterade till de nationella överenskommelserna avseende vaccination för Covid-19, psykisk ohälsa, suicidprevention samt Nära vård, vilka är de områden vi valt att granska särskilt utifrån fokuset på sekundär- och tertiärprevention. På så vis finns en tydlig koppling mellan nationella överenskommelser och styrande dokument i regionen. Vi noterar dock att denna koppling inte är allmänt känd längre ned i tjänstemannaorganisationen där både förvaltningschefer och verksamhetschefer i samband med intervjuer initialt inte vet i vilken utsträckning deras arbete eller mål ligger i linje med de nationella överenskommelserna. Detta, att cheferna inte kan redogöra för vilka delar av styrningen som relaterar till nationella överenskommelser visavi regionens egna mål, utgör självklart i sig inget praktiskt hinder, så länge det som behöver göras faktiskt når fram. Nedan redogörs mer ingående för vilka iakttagelser som gjorts kopplade till respektive överenskommelse.

Överenskommelse - Vaccinering mot covid-19

Nationella överenskommelsen avseende vaccination mot Covid-19 innebär att varje region är ansvarig för att leda och genomföra vaccinationsarbetet gentemot de identifierade riskgrupperna. Det innebär att de måste följa Folkhälsomyndighetens riktlinjer för vem som ska vaccineras och i vilken ordning för att nå en hög och jämn vaccinationstäckning i hela landet. Regionerna måste också se till att de aktörer de anlitar för att genomföra vaccinationerna följer Folkhälsomyndighetens riktlinjer. De måste tydligt informera invånarna om vaccinationserbjudanden och anpassa sina insatser för att nå så många människor som möjligt¹⁴.

Under våra intervjuer framkom det att regionen under det senaste året inte har skickat ut brev till riskgrupper angående vaccination, vilket man tidigare gjort. Statistik från Folkhälsomyndigheten visar att endast 25,4% av personer över 80 år i Region Kalmar län fått aktuell påfyllnadsdos under 2024¹⁵. Av intervjuerna framgår att en bidragande orsak till den låga täckningsgraden är att det finns en eftersläpning i rapportering bland kommuner vilket i sin tur beror på att vissa kom i gång sent (kommuner som vaccinerade sent i föregående vända behövde fortfarande avvakta 6 månaders-intervallet innan man kallar till nästa dos, vilket försköt höstens vaccineringar) samt tekniska incidenter

¹⁴ Genomförande av vaccinering mot covid-19, första halvåret 2023 - Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner

¹⁵ Aktuell påfyllnads, Folkhälsomyndigheten (2024-05-13)

såsom cyberattacker. I intervjuerna betonades vidare att man arbetar med frågan och att handlingsplaner avseende Covid-19-vaccinationen kommer att tas fram där tydligare kommunikation riktad till allmänheten och målgruppen planeras till hösten. En annan del i handlingsplanen är att till hösten möjliggöra digitala bokningar för en ökad tillgänglighet. Vidare framkommer det att processen och informationsflödet kring start och beställning för vaccinatörer kommer att förbättras för att underlätta och effektivisera vaccinationsprogrammet.

Överenskommelse - Psykisk ohälsa och suicidprevention

När det gäller överenskommelser inom psykisk hälsa så har det funnits årliga överenskommelser mellan staten och SKR sedan 2012. Medel har årligen avsatts till kommuner och regioner i syfte att utveckla arbetet med att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt att skapa förutsättningar för en god och tillgänglig vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa. Ett prioriterat område i överenskommelserna för 2023 var utvecklingsarbete utifrån lokala och regionala handlingsplaner. Under intervjuerna har det framkommit att suicidprevention och psykisk hälsa är viktigt och prioriterat område som uppmärksammas på flera ställen i de styrande dokumenten. Enligt regionplanen 2023–2025 är suicidprevention fortsatt prioriterat och insatser ska göras för att öka kunskapen om suicid och för att uppmärksamma och upptäcka suicidnära personer. Region Kalmar län ska arbeta vidare för att öka möjligheterna till tidig upptäckt av psykisk ohälsa hos individer. Det länsgemensamma handlingsprogrammet för 2020–2022, som tagits fram för att förebygga suicid, ska nu utvärderas och ett nytt program ska tas fram för åren 2023–2025. Utöver handlingsplanen för suicidprevention har handlingsplan för psykisk ohälsa också utformas för 2023–2024 (Länsgemensam ledning i samverkan).

Överenskommelse - Nära vård

Under intervjuerna framkom det att "Nära vård" är ett tydligt och prioriterat område enligt de styrande dokumenten, särskilt i regionplanen och verksamhetsplanerna. Det specificerades dock inte på vilket sätt regionstyrelsen har agerat för att främja detta område, även om det klart framgår att Nära vård är en prioritet. Resultatet från dokumentstudien visar att det finns aktiviteter som syftar till att uppfylla de nationella överenskommelserna inom området i verksamhetsplanerna. Mer specifikt beskrivs hur arbetet med att främja god och nära vård ska konsolideras och vidareutvecklas under 2023, med primärvården som en central aktör i samverkan med specialistvård både inom och utanför sjukhusmiljön samt med den kommunala hälso- och sjukvården.

I verksamhetsplanerna finns även specifika aktiviteter riktade mot Nära vård'. Ett exempel från primärvårdsförvaltningens verksamhetsplan är: "Stödja verksamheter att använda nya arbetssätt genom utveckling av digitala verktyg, processer och Nära vård samt bättre resursnyttjande." Ett annat exempel på hur regionstyrelsen har agerat för att uppnå de nationella överenskommelserna om 'Nära vård' är uppdraget till regionstaben att utveckla en handlingsplan för att förbättra vården för barn och unga, baserad på den nationella utredningen "Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga". Denna insats återspeglas även i regionplanen, där det betonas att arbeta i enlighet med samma utredning för att främja vårdens utveckling för barn och unga.

Ytterligare exempel på att regionplanen och verksamhetsplanerna hänger samman med den nationella överenskommelsen inom Nära vård är det fokus på ökad digitalisering, där invånarens behov och delaktighet är i fokus samt vikten av att få till samspelet mellan region och kommun¹⁶. Under 2023 har även ett nytt förslag på uppdrag för regionens hälsovalsenheter presenteras som tydliggör uppdraget att arbeta med nära vård utifrån invånarnas behov. Ambulanssjukvården är en viktig del av den nära vården och ambulansverksamhetens roll ska utvecklas. En utredning av ambulanssjukvården ska redovisas i början av 2023 enligt ett uppdrag i regionplan 2022–2024. Syftet är att säkerställa att verksamheten långsiktigt har rätt förutsättningar för att stödja utvecklingen av den nära vården.

¹⁶ God och nära vård 2023 En omställning av hälso- och sjukvården med primärvården som nav, SKR

7.5.2 Sironas bedömning

Sironas bedömning är att regionstyrelsen har agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och regionfullmäktiges mål. Regionplanen och verksamhetsplanerna kopplar tydligt till nationella överenskommelser inom Covid-19-vaccination, psykisk hälsa, suicidprevention och Nära vård. Trots låg täckningsgrad för den senaste dosen bland äldre inom Covid-19-vaccination arbetar regionen med att förbättra kommunikationen och öka tillgängligheten. Inom psykisk hälsa och suicidprevention har regionen prioriterat dessa områden och arbetar med handlingsplaner i linje med nationella överenskommelser. Nära vård är ett prioriterat område med konkreta aktiviteter för att utveckla digitala verktyg och förbättrad samverkan mellan olika vårdnivåer. Vår bedömning är att regionen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att uppnå målen, och regionstyrelsens agerande bedöms som tillräckligt.

8 Analys och bedömning

Sironas bedömning är att regionstyrelsen delvis säkerställer en tillräcklig prevention inom hälso- och sjukvården i enlighet med lagar, föreskrifter och regionfullmäktiges beslut. Trots en hög ambitionsnivå att arbeta med prevention, som tydligt beskrivs i regionplanen för både 2023–2025 och 2024–2026, saknas det emellertid en konkret styrning för *hur* de uppsatta målen ska uppnås. Vi noterar att begreppet prevention inte används i regionplanen, där begreppen hälsofrämjande och förebyggande oftast föredras; sannolikt beror detta på att både Socialstyrelsen och SKR främst använder dessa begrepp i relation till omställningen till en nära vård. Utifrån ett framtida styrningsperspektiv bör såväl begreppet preventivt arbete tydliggöras som målsättningen med arbetet preciseras så att verksamheterna i sin tur inom ramen för sitt planeringsarbete kan bryta ner och utforma mål och delmål.

Samverkan på strategisk nivå fungerar väl genom Läns gemensam ledning i samverkan, men på operativ nivå finns brister i samordningen både inom regionens egna verksamheter och mellan regionen och kommunala verksamheter. Det finns ett behov av bättre integration av ideella organisationers perspektiv och ökat samarbete med skolor och fritidsverksamheter.

Hälsofrämjande insatser bedrivs i stor utsträckning på hälsocentralerna, men riktade hälsosamtal har ännu inte fullt ut implementerats på grund av resursbrist och tekniska hinder. Förbättringsområden inkluderar starkare politisk styrning, bättre resursallokering och ökad samverkan med andra aktörer. Samtidigt noterar vi att verksamheterna uppskattar en styrning som inte är alltför detaljerad utan ger utrymme för lokala anpassningar. Styrningen bör bli mer konkret på övergripande nivå med anpassade mål och även tydligare peka ut vilka parter som tillsammans behöver ta ansvar för gemensamma utmaningar, exempelvis när det gäller psykisk hälsa för barn och unga. Den politiska styrningen bör samtidigt kombinera struktur med flexibilitet för att undvika att den politiska ambitionen blir för detaljstyrande.

Det finns delvis styrning och uppföljning av arbetet med prevention. Regionplanen och verksamhetsplanerna beskriver prevention som ett prioriterat område, men detaljerad styrning saknas. Uppföljning sker informellt och inte regelbundet utanför de årsvisa rapporterna. Trots vissa brister sker hälsofrämjande arbete, vilket visar att styrningen delvis fungerar. För att nå målen behövs konkreta mål och tydligare planer på alla nivåer. Uppföljningen är begränsad och informell; endast två av sex mått följs regelbundet. Uppföljningen bör formaliseras utan att bli betungande. Mer detaljerad styrning och regelbunden uppföljning behövs för att förbättra effektiviteten och nå målen. Regionstyrelsen har agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och regionfullmäktiges mål, med tydlig koppling till styrande dokument och prioriterade områden som psykisk hälsa, suicidprevention och Nära

vård. Det finns dock vissa utmaningar, såsom låg täckningsgrad för Covid-19-vaccination, som regionen arbetar aktivt med att åtgärda.

Nedan sammanfattas Sironas samlade bedömning för respektive revisionsfråga.

8.1 Svar på revisionsfrågorna

Revisionsfråga	Svar på revisionsfråga
1. Är det tydliggjort och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå fullmäktiges intentioner inom prevention?	Ja, det är <i>delvis</i> tydligt och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå regionfullmäktiges intentioner inom prevention. Regionens övergripande mål återfinns i verksamhetsplaner som fastställs av regionstyrelsen, utöver det finns det ingen explicit styrning av hur målen ska nås.
2. Är samverkan med andra aktörer tillräcklig för att nå målsättningarna för prevention?	Ja, det finns <i>delvis</i> tillräcklig samverkan med andra aktörer för att nå uppsatta mål. Samverkan med kommuner sker genom Läns gemensam ledning i samverkan som fungerar väl. Dock finns det brister i samverkan både mellan regionens egna verksamheter (till exempel BUP och Barn- och ungdomshälsan) samt mellan regionen och kommunala verksamheter (till exempel skola och fritidsverksamheter).
3. I vilken utsträckning bedrivs det hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler?	Hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler bedrivs i <i>stor utsträckning</i>. Hälsocentralerna implementerar hälsofrämjande åtgärder i enlighet med målen i region- och verksamhetsplanen, med fokus på lokala förhållanden och behov. Vi noterar dock att riktade hälsosamtal idag inte är fullt ut implementerat i verksamheten, även fast det är tydligt uttalat att man ska erbjuda det, vilket är ett tydligt förbättringsområde som kan kräva ytterligare politisk styrning.
4. Finns det en styrning, uppföljning och rapportering av arbetet med prevention så att målen uppnås?	Ja, det finns <i>delvis</i> en styrning av arbetet med prevention. Det sker <i>delvis</i> uppföljningar av arbetet med prevention. Region- och verksamhetsplaner beskriver prevention som ett prioriterat och viktigt område men presenterar endast övergripande mål och riktning för arbetet, det sker ingen detaljerad styrning. Det saknas en formell regelbunden uppföljning av prevention utanför det årsvisa; det efterfrågas ej av högre chefer
5. Har regionstyrelsen agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och fullmäktiges mål och uppdrag?	Ja, regionstyrelsen har agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser och regionfullmäktiges mål och uppdrag. Vi noterar att det finns ett stort fokus på psykisk hälsa och suicidprevention samt God och nära vård utifrån regionplanen och verksamhetsplaner och även att de brister som framkommit avseende låg täckningsgrad när det gäller vaccinering covid-19 har rimliga förklaringar och kommer att åtgärdas.

9 Övergripande bedömning och rekommendationer

Sironas samlade bedömning är att regionstyrelsen delvis säkerställer en tillräcklig styrning av det preventiva arbetet inom hälso- och sjukvården i enlighet med lagar och föreskrifter samt regionfullmäktiges beslut. Men det finns dock flera utvecklingsområden som skulle förbättra dagens styrning, samverkan och uppföljning ytterligare.

Sirona rekommenderar att

- Regionstyrelsen ytterligare konkretiserar mål/inriktningar inom preventionsområdet. Målen bör formuleras för att främja samarbeten och gränsöverskridande aktiviteter inom och mellan förvaltningar och verksamheter gentemot de utpekade målgrupperna
- Regionstyrelsen bör utveckla uppföljningen av det preventiva arbetet. Detta dels genom att ta fram indikatorer/mått kopplade till målen som möjliggör bedömningar av insatsens effekt och uppnådda hälsoambitioner i förhållande till målen, både på kort och lång sikt. Måtten bör vara en kombination mellan process-, utfalls-, och effektmål.
- Regionstyrelsen bör ta fram en uppföljningsplan samt i denna konkretiserar vad respektive förvaltnings förväntas bidra med inom de olika prioriterade områdena.
- Regionstyrelsen bör ta fram förslag på hur samverkan med patientorganisationer kan intensifieras för att utveckla/vidareutveckla främjande och förebyggande insatser.
- Regionstyrelsen bör vidta nödvändiga åtgärder för att säkra att riktade hälsosamtal till 40-, 50- och 60-åringar kan implementeras fullt ut vid regionens hälsocentraler.

Genom ovanstående åtgärder bedöms att arbetet med prevention i Region Kalmar län kan förbättras. Styrprocessen bedöms kunna utvecklas positivt genom att ytterligare uppföljning formaliseras för att säkra att den tillitsbaserade styrningen ges en tydlig inriktning utifrån fastställda mål.

10 Bilagor

Bilaga 1: Granskade dokument

- Region Kalmar län Regionplan 2023–2025 antagen av regionfullmäktige den 23–24 november 2021
- Läns gemensam målbild och strategi för Nära vård
- Regionalt handlingsprogram för suicidprevention i Kalmar län, Regionalt styrdokument: Läns gemensam ledning i samverkan (2023–2024)
- Region Kalmar län Delårsrapport 2023–04
- Region Kalmar län Delårsrapport 2023–08
- Verksamhetsplan hållbarhet | 2023–2025
- Verksamhetsberättelse tertial 2 2023 RUN 231004
- Region Kalmar län Verksamhetsberättelse 2023–08 Regionstyrelsen
- Region Kalmar län Verksamhetsplan 2023 Regionstyrelsen
- Region Kalmar Län Verksamhetsplan 2024, Psykiatriförvaltningen
- Hälsoval i Kalmar län - Uppdragsbeskrivning 2024
- Region Kalmar län Arbetsordningar och reglementen för den politiska organisationen mandatperioden 2023–2026

Bilaga 2: Intervjuförteckning

- Ordförande Beredningen för hållbarhet och folkhälsa
- Ordförande Beredningen för hälso- och sjukvård
- Vice ordförande Beredningen för hälso- och sjukvård
- Vice ordförande Beredningen för hälso- och sjukvård
- Regiondirektör
- Hälso- och sjukvårdsdirektör
- Primärvårdsdirektör
- Psykiatridirektör
- Tandvårdschef
- Verksamhetschef barn- och ungdomspsykiatri
- Verksamhetschef Diagnostiskt centrum
- Basenhetschef Kvarnholmens, Mörbylånga och Blå Kustens hälsocentral

- Sjukhuschef länssjukhuset Kalmar, Oskarshamn och Västervik
- Basenhetschef vuxenpsykiatri söder och norr
- Basenhetschef Högsby hälsocentral, Lindsdals och Torsås hälsocentral
- Projektledare för Min Livlina och säkerhetsplaner (Representanter från Region Kalmar län och Suicide Zero)
- Lokalrepresentant för Region Kalmar län från den ideella organisationen SHEDO

Bilaga 3: Intervjuguide

1. Berätta om dig och din nuvarande roll och uppgift
2. Är det tydligt för dig och ditt uppdrag vilka förväntningarna är när det gäller området prevention?
3. Berätta hur du anser att regionstyrelsen arbetar med prevention inom hälso- och sjukvården dagsläget?
4. Anser du att det är tydliggjort och konkretiserat i styrande dokument hur regionen ska uppnå fullmäktiges intentioner inom prevention?
 - Om ja; på vilket sätt har det säkerställts, finns t.ex. riktlinjer och anvisningar för hur arbetet ska bedrivas?
 - Om inte; vad finns det för förbättringspotential?
5. Finns det samverkan med andra aktörer inom området prevention? Om ja, vilka?
 - Anser du att samverkan med andra aktörer är tillräcklig för att nå målsättningarna för prevention?
6. I vilken utsträckning bedrivs det hälsofrämjande insatser på regionens hälsocentraler?
 - Vilka specifika hälsofrämjande insatser erbjuds på regionens hälsocentraler?
 - I vilken utsträckning efterfrågas dessa insatser? (fylls tider upp, motsvarar efterfrågan det förväntade behovet)? Hur nöjda är man med insatserna utifrån socioekonomi och effekt?
7. Finns det en styrning, uppföljning och rapportering av arbetet med prevention så att målen uppnås?
8. Har regionstyrelsen agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser (exv. God och nära vård och psykisk hälsa) och fullmäktiges mål och uppdrag?
9. Några av de områden som särskilt lyfts upp inom regionplanen är *öka länsinvånarnas fysiska aktivitet och minska stillasittandet samt stödja till goda matvanor, beroenden som alkohol, tobak, nikotinprodukter, andra droger och spel, munhälsan och barn och ungas hälsa*. Hur arbetar ni med prevention riktad till dessa grupper? Är insatserna ändamålsenliga?

10. Säkerställer regionstyrelsen att det inhämtas kunskap om nya effektiva åtgärder inom prevention exempelvis genom deltagande i forum för kunskapsdelning med andra regioner?
11. Vilka åtgärder har vidtagits för att säkra en jämlik tillgång till preventiva åtgärder i befolkningen?
12. Vilka specifika åtgärder har regionen vidtagit för att adressera de mest betydande hälsoriskerna inom befolkningen och främja förebyggande åtgärder, så som kompletterande Covid-vaccinering?
13. Vilka dokument styr ert arbete skulle ni säga?

Bilaga 4: Enkätfrågor

1. Vilket verksamhetsområde arbetar du inom?
 - a) Regionstyrelse
 - b) Regionstab
 - c) Hälso-och sjukvårdsförvaltningen
 - d) Psykiatriförvaltningen
 - e) Primärvårdsförvaltningen
 - f) Annat område (fritext):
2. Vilken är din yrkesroll?
 - a) Verksamhetschef
 - b) Områdeschef
 - c) Enhetschef
 - d) Direktör
 - e) Annan roll (fritext):
3. I vilken utsträckning anser du att prevention (sekundär och tertiär prevention) är ett prioriterat område i ditt verksamhetsområde/din avdelning?
 - a) I mycket liten utsträckning
 - b) I liten utsträckning
 - c) I någon utsträckning
 - d) I stor utsträckning
 - e) I mycket stor utsträckning
 - f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

4. I vilken utsträckning anser du att hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser/aktiviteter faktiskt genomförs?
 - a) I mycket liten utsträckning
 - b) I liten utsträckning
 - c) I någon utsträckning
 - d) I stor utsträckning
 - e) I mycket stor utsträckning
 - f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

5. Har du kännedom om regionens mål avseende en hälsofrämjande hälso- och sjukvård?

- A) Ja
- B) Nej

6. I vilken utsträckning anser du att det sker tillräcklig styrning avseende arbetet med prevention (hälsofrämjande och förebyggande) inom ditt verksamhetsområde/din avdelning?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

7. I vilken utsträckning anser du att regionstyrelsen prioriterar förebyggande åtgärder inom hälso- och sjukvården?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

8. I vilken utsträckning upplever du att det finns tillräckliga resurser i din verksamhet för att erbjuda preventiva insatser?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

9. I vilken utsträckning arbetar den verksamhet som du är ansvarig för med insatser för att förhindra återinsjuknande?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

10. I vilken utsträckning arbetar den verksamhet du är ansvarig för med tidig upptäckt av sjukdom?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

11. I vilken utsträckning arbetar den verksamhet du är ansvarig för med att använda behandlings- och rehabiliteringsprogram för att förbättra utfallet av sjukdom och för att förebygga återfall?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

12. I vilken utsträckning anser du att samverkan med andra aktörer (exempelvis kommuner och civilsamhälle) kan bidra positivt till att uppnå målsättningarna för prevention inom hälso- och sjukvården?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

13. Vilka aktörer anser du att regionen borde fördjupa samverkan med för att främja prevention inom hälso- och sjukvården? (Fri text)

14. I vilken utsträckning anser du att det finns en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av arbetet med prevention så att målen uppnås?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

15. I vilken utsträckning anser du att regionstyrelsen agerat tillräckligt för att uppnå nationella överenskommelser (exv. God och nära vård och psykisk hälsa)?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning

- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning
- f) Vet ej

Kommentar (löpande text): _____

16. I vilken utsträckning ser du i den verksamhet någon positiv effekt av regionens arbete med prevention och hälsoförebyggande arbete inom hälso- och sjukvården?

- a) I mycket liten utsträckning
- b) I liten utsträckning
- c) I någon utsträckning
- d) I stor utsträckning
- e) I mycket stor utsträckning

17. Har du några övriga synpunkter på regionens arbete med prevention och hälsoförebyggande arbete? (Fritext)